

Odpovědnost státu za škodu

Konstatování porušení práva je formou zadostiučinění, při které stát prostřednictvím orgánu veřejné moci uzná, že jeho postupem k zásahu do práv poškozeného a v důsledku toho vzniku nemajetkové újmy došlo. Pokud v odůvodnění zprošťujícího rozsudku takové konstatování absentuje, nelze uvažovat o tom, že by se samotným zproštěním obžaloby dostalo poškozenému satisfakce odpovídající konstatování porušení jeho konkrétního práva nebo práv v důsledku trestního stíhání.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 30 Cdo 1891/2012, ze dne 4.9.2013)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce J. C., zastoupeným JUDr. J.H., advokátem, se sídlem v H.K., proti žalované České republice - Ministerstvu spravedlnosti, se sídlem v P., o zaplacení částky 150.000,- Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Hradci Králové pod sp. zn. 10 C 68/2010, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 18. 1. 2012, č. j. 21 Co 604/2011-107, tak, že rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 18. 1. 2012, č. j. 21 Co 604/2011-107, se zrušuje a věc se vrací Krajskému soudu v Hradci Králové k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Okresní soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 20. 9. 2011, č. j. 10 C 68/2010-77, uložil žalované povinnost zaplatit žalobci částku 150.000,- Kč. Rozhodl tak o nároku žalobce na náhradu nemajetkové újmy, která mu měla být způsobena nezákonným trestním stíháním, jež skončilo zproštěním obžaloby.

Krajský soud v Hradci Králové napadeným rozsudkem rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před okresním ani před krajským soudem.

Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že usnesením Policie České republiky, Krajského ředitelství Policie východočeského kraje ze dne 31. 7. 2009, č. j. KRPH-14646-8/Tč-2009-050281, bylo podle § 160 odst. 1 zákona č. [141/1961](#) Sb., trestního řádu, zahájeno trestní stíhání žalobce pro trestný čin pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 1, 2 zákona č. [140/1961](#) Sb., trestního zákona. Proti tomuto usnesení byla žalobcem podána stížnost, která byla zamítnuta jako nedůvodná. Rozsudkem Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 17. 5. 2010, č. j. 1 T 35/2010-192, byl žalobce podle § 226 písm. a) trestního řádu zproštěn obžaloby pro skutek spočívající v tom, že dne 24. 7. 2009 v době kolem 17.30 hodin v H. K., při koupání ve vířivém bazénu a bazénu s vlnobitím v prostorách Aquaparku Městských lázní, osahával přes plavky v oblasti přirození nejméně ve třech případech svého nezletilého syna M. C., a nejméně ve čtyřech případech nezletilého syna T. C., ve kterém obžaloba Okresního státního zastupitelství v Hradci Králové ze dne 5. 3. 2010, č. j. 1 Zt 206/2009, spatřovala trestný čin pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 1, 2 trestního zákona účinného do 31. 12. 2009, neboť nebylo prokázáno, že se stal skutek, pro nějž byl žalobce stíhán. Trestní stíhání bylo proti žalobci vedeno na svobodě. Soud prvního stupně vycházel dále ze zjištění, že manželství žalobce uzavřené dne 19. 11. 1993 bylo rozvedeno rozsudkem Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 27. 3. 2002, č. j. 8 C 67/2001-18, který nabyl právní moci dne 9. 5. 2002. Nezletilé děti M. C., T. C., P. C., byly pro dobu po rozvodu manželství rodičů svěřeny do výchovy matky rozsudkem Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 22. 11. 2001, č. j. P 78/2001-46, a otci

bylo stanoveno výživné. Styk žalobce s jeho nezletilými dětmi nebyl soudně upraven, kontakt otce s dětmi probíhal na základě domluvy otce s matkou. Po dobu devíti měsíců, kdy byl žalobce nedůvodně trestně stíhán, jeho kontakt s dětmi neprobíhal vůbec. Žalobce se bál, že pokud by se s dětmi setkal, byl by vzat do vazby z důvodu hrozby ovlivňování svědků. Takové řešení bylo žalobci doporučeno i policistou, neboť s ohledem na zákonná ustanovení trestního řádu by mohl být naplněn vazební důvod podle § 67 písm. b) trestního řádu. Po ukončení trestního stíhání se již žalobce s dětmi nestýkal, děti zcela ztratily o kontakt se žalobcem zájem. Soud prvního stupně dále vycházel ze skutkového zjištění, že „Přestože tedy současný stav, kdy se otec s dětmi vůbec nestýká, byl ovlivněn více okolnostmi, jak shora vysvětleno, nezákonné trestní stíhání se na něm podílelo výrazným způsobem. Do té doby kontakt s dětmi probíhal, i když již v menším rozsahu než v minulosti, po zahájení trestního stíhání zcela ustal a již se neobnovil.“

Nárok žalobce na náhradu nemajetkové újmy posoudil podle zákona č. [82/1998](#) Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. [358/1992](#) Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění zák. č. [160/2006](#) Sb. (dále jen „OdpŠk“). Požadované finanční zadostiučinění ve výši 150.000,- Kč shledal přiměřeným, neboť ve věci jde o náhradu za takové zásahy do práv žalobce, které nelze odstranit jinými prostředky. Skutečnost, že mezi rodiči dětí byly dlouhodobé rozpory ohledně výchovy nezletilých dětí již za trvání manželství i později, měla a mohla vést orgány činné v trestním řízení k přiměřené opatrnosti při posuzování trestního oznámení podaného matkou dětí, a to včetně okolností, za kterých mělo údajně k pohlavním zneužíváním otcem dojít. Pokud ve svém citlivém věku děti získaly negativní informace o svém otci, přinejmenším podezření z jeho závadného chování, nepochybně to jejich vztah k němu s ohledem na jejich věk muselo ovlivnit, i když později se toto podezření ukázalo jako nepravdivé.

Odvolací soud se výslovně ztotožnil se skutkovými zjištěními soudu prvního stupně. Podle odvolacího soudu okresní soud uplatněný nárok správně právně kvalifikoval, avšak zjištěný skutkový stav nesprávně právně vyhodnotil. Shodně se soudem prvního stupně posoudil žalovaný nárok podle § 31a OdpŠk. Ve věci je splněn základní předpoklad pro vznik odpovědnosti za imateriální újmu, a to existence rozhodnutí, které bylo pro nezákonnost zrušeno. Žalovaná vznik nemajetkové újmy na straně žalobce nesporeovala, pouze namítala, že dostatečným zadostiučiněním je vynesení rozsudku o zproštění žalobce obžaloby. Žalobce nebyl trestním stíháním poškozen v zaměstnání, jeho pověst u veřejnosti nebyla trestním stíháním dotčena. Co se týče zásahu do jeho rodinného života, odvolací soud uzavřel, že jestliže se v průběhu trestního stíhání s dětmi nestýkal, ať již na doporučení svého zástupce či na doporučení příslušníka Policie ČR, učinil tak z vlastní vůle, a taková skutečnost jde výlučně k jeho tíži. Pokud by totiž měl žalobce soudně upraven styk, mohl si kontakty soudně vynutit. „(...) pokud došlo k poškození či ztrátě vztahu mezi otcem a jeho dětmi, nebylo výlučnou příčinou této skutečnosti trestní stíhání žalobce, ale zejména postup matky nezletilých (činila žalobci potíže při styku s dětmi a toto její konání vyvrcholilo až podáním trestního oznámení) a konání, resp. nekonání žalobce (nezajistil si vymahatelnost svého práva na kontakt s dětmi, ač to bylo v jeho možnostech).“ S ohledem na konkrétní okolnosti věci odvolací soud považoval samotné konstatování porušení práva v podobě rozsudku o zproštění obžaloby za dostačující zadostiučinění.

Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce dovoláním, jež považuje za přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění před novelou provedenou zákonem č. [404/2012](#) Sb. (dále jen „o. s. ř.“). Namítá, že odvolací soud změnil skutkové závěry soudu prvního stupně, aniž by provedl dokazování. Uplatňuje tak dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. a uvádí, že rozhodnutí odvolacího soudu je vnitřně rozporné, jelikož odvolací soud v napadeném rozhodnutí konstatuje, že se se skutkovými závěry soudu prvního stupně ztotožňuje. Dále napadá právní závěr odvolacího soudu, že si žalobce ztrátu kontaktu s dětmi způsobil sám svou nečinností. Důvod přerušení kontaktu s dětmi nespočíval v jednání matky, která by žalobci po zahájení trestního

stíhání bránila ve styku s nimi, ale důvodná obava z dalšího nespravedlivého postihu (možné vzetí do vazby a přitížení i v rámci dalšího trestního řízení). Na současném stavu, kdy se otec s dětmi vůbec nestýká, má zásadní vliv právě nezákonné trestní stíhání žalobce. Za zjevně nesprávné právní posouzení věci pak považuje závěr odvolacího soudu, že samotné konstatování porušení práva v podobě zprošťujícího rozsudku je dostačující. Nezákonným rozhodnutím byla porušena nedotknutelnost osoby žalobce a zasaženo do jeho soukromí a rodinného života, uplatněný nárok žalobce na přiměřené zadostiučinění ve výši 150.000,- Kč je symbolický. Žalobce tedy uplatňuje rovněž dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Navrhuje zrušení napadeného rozsudku a vrácení věci odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná se ve vyjádření k dovolání žalobce zcela ztotožnila se závěry odvolacího soudu, zdůraznila, že ze svědecké výpovědi M. J. vyplývá, že vztahy žalobce s nezletilými dětmi byly narušeny již v době před zahájením trestního stíhání. Trestní stíhání bylo pouze vyvrcholením napjatých vztahů mezi žalobcem a jeho bývalou manželkou, orgánům činným v trestním řízení nezbyla jiná možnost, než se obviněním zabývat a situaci prošetřit. Aby mohl být žalobce obvinění zbaven, bylo nezbytné provést standardní vyšetřování a znalecké zkoumání. Zadostiučinění přiznané soudem prvního stupně považuje za nepřiměřeně vysoké. Trestní stíhání je pouze jedním z mnoha faktorů, proč se žalobce s dětmi vůbec nestýká. Nikoli žalovaná, ale matka dětí, by se měla žalobci zodpovídat za lživá obvinění a jeho následky.

Podle čl. II bodu 7. zákona č. [404/2012](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (tj. před 1. 1. 2013) se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů. Bylo-li napadené rozhodnutí vydáno dne 18. 1. 2012, Nejvyšší soud jako soud dovolací dovolání projednal a o něm rozhodl podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění před novelou provedenou zákonem č. [404/2012](#) Sb.

Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, za splnění podmínky § 241 odst. 1 o. s. ř. Dovolací soud se proto zabýval přípustností dovolání.

Odvolací soud práva a povinnosti účastníků oproti rozhodnutí soudu prvního stupně stanovil odlišně, dovolání je tedy přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř.

Dovolání je rovněž důvodné.

Rozsudek odvolacího soudu spočívá především na posouzení příčiny, proč se žalobce po skončení trestního stíhání nestýkal se svými nezletilými dětmi. Jde o otázku skutkovou.

Na rozdíl od soudu prvního stupně, který za hlavní příčinu současného styku žalobce s jeho dětmi označil nezákonné trestní stíhání: „Přestože tedy současný stav, kdy se otec s dětmi vůbec nestýká, byl ovlivněn více okolnostmi, jak shora vysvětleno, nezákonné trestní stíhání se na něm podílelo výrazným způsobem. Do té doby kontakt s dětmi probíhal, i když již v menším rozsahu než v minulosti, po zahájení trestního stíhání zcela ustal a již se neobnovil.“, odvolací soud posoudil jako hlavní příčinu přerušování kontaktů postup matky nezletilých: „(...) pokud došlo k poškození či ztrátě vztahu mezi otcem a jeho dětmi, nebylo výlučnou příčinou této skutečnosti trestní stíhání žalobce, ale zejména postup matky nezletilých (činila žalobci potíže při styku s dětmi a toto její konání vyvrcholilo až podáním trestního oznámení) a konání, resp. nekonání žalobce (nezajistil si vymahatelnost svého práva na kontakt s dětmi, ač to bylo v jeho možnostech).“

Podle ustanovení § 213 odst. 1 o. s. ř. odvolací soud není vázán skutkovým stavem, jak jej zjistil soud prvního stupně.

Podle ustanovení § 213 odst. 2 o. s. ř. odvolací soud může zopakovat dokazování, na základě kterého soud prvního stupně zjistil skutkový stav věci; dosud provedené důkazy zopakuje vždy, má-li za to, že je z nich možné dospět k jinému skutkovému zjištění, než které učinil soud prvního stupně.

Zásada, že odvolací soud není vázán skutkovým stavem zjištěným soudem prvního stupně, neznamená, že by se odvolací soud mohl bez dalšího odchytil od skutkového zjištění soudu prvního stupně. Má-li odvolací soud za to, že na základě důkazů provedených soudem prvního stupně, jež se mu staly podkladem pro zjištění skutkového stavu věci, lze dospět k jinému skutkovému zjištění, je zejména s ohledem na zásady ústnosti a přímosti - nepřípustné, aby se odvolací soud odchytil od hodnocení důkazu provedeného soudem prvního stupně, aniž by důkaz sám provedl a zjednal si tak rovnocenný podklad pro případně odlišné zhodnocení důkazu. V opačném případě trpí řízení vadou podle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř., tedy vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Shora uvedený postup však odvolací soud v této věci nedodržel (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 2001, sp. zn. 30 Cdo 1940/2000, uveřejněný v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, svazku 1, pod C 61; rozhodnutí Nejvyššího soudu zde citovaná jsou veřejnosti dostupná rovněž na internetových stránkách Nejvyššího soudu www.nsoud.cz).

V projednávané věci lze přisvědčit žalobci, že odvolací soud vyšel z jiných skutkových zjištění při posouzení příčiny poškození či ztráty vztahu mezi žalobcem a jeho nezletilými dětmi, aniž by zopakoval či doplnil důkazy, z nichž soud prvního stupně vycházel (tj. aniž by dodržel postup podle § 213 odst. 2 o. s. ř.). Zatížil proto řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. byl tudíž žalobcem uplatněn právem.

Podle ust. § 31a odst. 2 OdpŠk se zadostiučinění poskytne v penězích, jestliže nemajetkovou újmu nebylo možno nahradit jinak a samotné konstatování porušení práva by se nejevilo jako dostačující. Při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění se přihlédně k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k nemajetkové újmě došlo.

V případě § 31a odst. 2 OdpŠk se jedná o ustanovení, u kterého je na místě aplikace § 153 odst. 2 o. s. ř. ve vztahu k formě poskytovaného odškodnění. V daném případě totiž způsob vypořádání vztahu mezi účastníky vyplývá přímo z právního předpisu a v tomto ohledu omezuje účastníky v možnosti se svými nároky volně nakládat, neboť soud rozhodne o konkrétní formě zadostiučinění podle pořadí určeného v ustanovení § 31a odst. 2 OdpŠk za současného posouzení přiměřenosti zvolené formy zadostiučinění utrpěné nemajetkové újmě (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 30 Cdo 1684/2010). Co se týče konstatace porušení práva, zákon nevymezuje, kdo a jak může porušení práva konstatovat, lze tedy uvažovat i o tom, že se tak stane například již v samotném řízení, v němž je odstraňováno nezákonné rozhodnutí, či v řízení, v němž je správnost úředního postupu přezkoumávána příslušnými orgány (Vojtek, P.: Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 390 s.).

Podle § 226 zákona č. [141/1961](#) Sb., trestního řádu, soud zproští obžalovaného obžaloby, jestliže na základě důkazů předložených v hlavním líčení státním zástupcem a případně doplněných soudem, a to i k návrhům ostatních stran, a) nebylo prokázáno, že se stal skutek, pro nějž je obžalovaný stíhán, b) v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem, c) nebylo prokázáno, že tento skutek spáchal obžalovaný, d) obžalovaný není pro nepřičetnost trestně odpovědný, nebo e) trestnost činu zanikla.

Soud se v trestním řízení při vynesení zprošťujícího rozsudku tedy zpravidla nezabývá úvahami o tom, do kterých práv obžalovaného bylo trestním stíháním zasaženo, ale výhradně úvahami o okolnostech uvedených v § 226 tr. řádu.

Konstatování porušení práva je formou zadostiučinění, při které stát prostřednictvím orgánu veřejné

moci uzná, že jeho postupem k zásahu do práv poškozeného a v důsledku toho vzniku nemajetkové újmy došlo. Pokud v odůvodnění zprošťujícího rozsudku takové konstatování absentuje, nelze uvažovat o tom, že by se samotným zproštěním obžaloby dostalo poškozenému satisfakce odpovídající konstatování porušení jeho konkrétního práva nebo práv v důsledku trestního stíhání. Odvolací soud se obsahem zprošťujícího rozsudku v naznačeném směru nezabýval a jeho právní posouzení žalovaného nároku z hlediska formy odškodnění nemajetkové újmy žalobce je proto neúplné a tudíž nesprávné.

V rozsudku ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2813/2011, vymezil Nejvyšší soud obecná kritéria, která mohou pravidelně indikovat rozsah způsobené nemajetkové újmy ve věcech nároků na náhradu nemajetkové újmy způsobené rozhodnutím o zahájení trestního stíhání, jestliže takové trestní stíhání neskončilo pravomocným odsuzujícím rozsudkem. Těmito kritérii jsou povaha trestní věci, délka trestního řízení a následky způsobené trestním řízením v osobnostní sféře poškozené osoby. Vedle toho je třeba podle § 31a odst. 2 OdpŠk při stanovení formy a výše zadostiučinění přihlídnout k okolnostem, za nichž k nemajetkové újmě došlo. Těmi budou zejména okolnosti vydání usnesení o zahájení trestního stíhání, projevující se například ve zjištění, že trestní stíhání bylo proti poškozenému zahájeno ze strany orgánů veřejné moci zjevně bezdůvodně nebo dokonce s cílem jej poškodit. Budou jimi ale také okolnosti zahájení trestního stíhání předcházející, popřípadě trestní stíhání poškozeného provázející, vedoucí k závěru o podílu poškozeného na tom, že proti němu bylo trestní stíhání zahájeno, popřípadě, že proti němu bylo ve vedení trestního stíhání pokračováno, aniž by bylo lze uzavřít, že si trestní stíhání zavinil sám. V této souvislosti je třeba rovněž zohlednit důvody, pro které k zastavení trestního stíhání nebo zproštění obžaloby došlo. Přitom je třeba vycházet z toho, že forma a případná výše zadostiučinění nesmí být v rozporu s obecně sdílenou představou spravedlnosti, tj. její přiznání je nad rámec konstatování porušení práva namísto pouze tehdy, jestliže by se z hlediska obecné slušnosti poškozenému satisfakce skutečně mělo dostat.

Odvolací soud kritéria pro stanovení odškodnění u nezákonného trestního stíhání uvedl v napadeném rozsudku v zásadě v souladu s výše citovanou judikaturou, nevypořádal se však s námitkou žalobce, že se v průběhu trestního stíhání nemohl stýkat se svými nezletilými dětmi, neboť by tím naplnil vazební důvod podle § 67 písm. b) tr. řádu. Dané posouzení je přitom zásadní nejen z hlediska podílu odloučení žalobce od jeho dětí v době trestního stíhání na jejich následné vztahy, ale i z hlediska zásahu do rodinného života žalobce po dobu trestního stíhání. Závěr odvolacího soudu v tom směru, že se žalobce po dobu trestního stíhání nestýkal se svými dětmi „z vlastní vůle“, považuje Nejvyšší soud za zjednodušující v situaci, kdy byla vůle žalobce výrazně modifikována právě omezeními plynoucími z probíhajícího trestního stíhání. Pokud se odvolací soud daným tvrzením nezabýval, je i v tomto směru jeho právní posouzení žalobcova nároku neúplné a tudíž nesprávné.

Protože řízení je postiženo výše uvedenou vadou a právní posouzení žalobcova nároku odvolacím soudem je z uvedených důvodů nesprávné, Nejvyšší soud dovoláním napadený rozsudek zrušil (§ 243b odst. 2, části věty za středníkem, o. s. ř.). Ve smyslu ust. § 242 odst. 2 písm. b) o. s. ř. zrušil Nejvyšší soud rovněž nákladový výrok odvolacího soudu jako výrok závislý na rozhodnutí o napadeném výroku. Podle § 243b odst. 3 věta první o. s. ř. vrátil věc odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

(zdroj: www.nsoud.cz)

Další články:

- [Dokazování](#)
- [Bolestné](#)
- [Blankosměnka](#)
- [Nájem](#)
- [Ochrana osobnosti \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušování řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Svéprávnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení a dobré mravy](#)
- [Práva dětí](#)